

Satura.

Spisal L. Pintar.

Popred si pevec bil, zdaj si homeopat,
Popred si časa bil, zdaj si življenja tat.

Prešeren, Zabavljivi napisi.

tretjih bukvicah „Kranjske Čbelice“, str. 20, se je l. 1832 med „Sršene“ uvrščen glasil ta epigram prvotno takole:

Popred si pel, zdaj pa homeopatiš,
Popred si čas, zdaj pa življenje kratiš —

Na sorodnost tega epigrama z Martialom sem opozoril že v „Zborniku“ Slov. Mat. IV, 153. Naperil je pa bil Prešeren želo tega sršena na prvaka tedanjih kranjskih homeopatov, na stolnega vikarja Blaža Potočnika, ki je bil v prvih bukvicah Kranjske Čbelice leta 1830 pod šifro P. objavil nekaj pesmic, n. pr. Nebesa (str. 11), Vodniku pri Savici 1829 (str. 31), Ženjice (str. 45), Slaba vinska letina (str. 47), Zdravica (str. 51) Dolenjska (str. 52) — pesmic, ki se niso ravno odlikovale po posebni duhovitosti ali pesniški vrednosti. Prešeren hoče reči: Kdor se s takimi plitvimi in plehkimi pesmicami ukvarja, ta sam sebi in drugim, ki te pesmice bero, čas krade, — mar bi se lotil koristnejšega posla! — Kaj velja, če ni morda Prešerna dražila tudi že podobnost šifre z njegovo? (Primeri opombo v Ilirskem listu št. 2 z dne 14. januarja 1832, stran 6.)

Izpregovorimo rajši nekaj besed o homeopatiji in homeopatih izza Prešernovih časov.

Gospod, ki je motril naše kulturne delavce v zrcalu Prešernovih poezij, tolmači na 19. strani svoje brošure homeopatijo kot „lečenje različnih bolezni z istimi zdravili“, češ *ὅμοις* (enak) in *πάσχω* — — toda *πάσχειν* se pravi trpeti, bolovati, a ne lečiti! — Z istimi zdravili lečiti različne bolezni, hm! vse s kroglicami kajne? — Res prav tako, kakor da bi vsi strupi, ki jih uporablja homeopatika, enako učinkovali! Nekoliko boljše razlage je pa že treba, če se kdo sploh loti razlaganja. *Πάθος* je pasivnost, razpoloženost in *ὁμοιοπαθής* tisti, ki se nahaja v enakem razpoloženju, v enaki trpnosti, ki ima iste bolezenske občutke; *ὁμοιοπάθεια* je torej podobno ali enako (zdravstveno) razpoloženje, oziroma bolovanje. Po vsem tem je torej homeopatika zdravljenje kakega bolezenskega

razpoloženja s takimi sredstvi, ki bi morala v zdravem telesu povzročiti podobno ali enako boleznost, kakor jo opazujemo na bolniku v dotičnem slučaju. Če bi se izrazili v priliki, utegnili bi morda reči, da homeopatika hudiča s hudičem izganja, aleopatika pa s križem in blagoslovljeno vodo. — Opazovali so namreč, da n. pr. za ozeble ude ni gorkota primerno sredstvo, ampak sneg in mrzla voda, in za opečenino da niso mrzli obkladki, ampak vročina in mazanje s takimi vlažninami, ki povzročajo še hujše pekočine (n. pr. vinski cvet, terpentinovec i. t. d.); pregret in od vročine razpaljen človek se z mrzlo pijačo lahko pokvari, nasprotno se pa z razgrevalnimi sredstvi (n. pr. s punšem, žganjem, kavo in čajem) primerno pomiri; v zdravem telesu pri normalnem razpoloženju kava povzroča močnejše utripanje srca in brezspančnost, kava je pa tudi sredstvo, ki pri razburjenosti in razdraženosti čutnic potolaži premočno utripanje in omami brezspančnost; žveplene kopeli izvabijo pri zdravem človeku izpuščaje, opahke in srbež, garjavec pa v žvepleni kopeli izgubi srbež in oprišč; osepnice povzročijo lahko gluhosto in slepoto, primerili so se pa že slučajji, da so gluhi in slepi po osepnicah gluhost in slepota izgubili i. t. d. Iz vseh takih opazovanj je povzel Samuel Hahnemann sledeči po njegovem mnenju osnovni zakon zdravljenja: Če hočeš kako bolezen hitro in zanesljivo in za stalno izlečiti, izberi vselej zdravilo, ki je zmožno vzbuditi v zdravem telesu enako zdravstveno razpoloženje, t. j. enako bolovanje (*ὁμοίον πάθος*), kakor je ima v tistem slučaju izlečiti (*similia similibus curantur*). —

Dasiravno se je svoj čas vsaka novost sicer bolj počasno širila, nego se pri boljših občilih, večji prometni živahnosti, sploh pri skrajnorazviti hitroživnosti novejšega časa razširja dandanes, je bila vendar nekako ob prehodu osemnajstega na devetnajsto stoletje v svojih početkih zasnovana homeopatika kolikor toliko razširjena v dvajsetnih letih minolega stoletja tudi že v naši domovini in članke o tej novi metodi zdravljenja je najti že tudi v tedanjih naših listih (n. pr. *Illyr. Blatt*, 1826 št. 21, 22). Prve zgodovinske podatke o razširjanju homeopatike po naših krajih pa je priobčil na podlagi poročil nekega svojega z imenom neobjavljenega znanca požunski zdravnik dr. Attomyr, ki je leta 1833 v Lipskem dal natisniti drobno knjižico z naslovom „*Briefe über Homöopathie*“. Čujmo, kaj poroča dr. Attomyr v tej drobni knjižici (str. 19) o homeopatiki v naših krajih:

„Vesela poročila o stanju homeopatike imamo iz Ilirije. Spominjate se gotovo še velikega viharja, ki je bil pred par leti nastal

v Jožefovi akademiji in jih je mnogo, ki so jadrili za doktorskim klobukom, razgnal na vse vetrove. Eden izmed teh razkrojencev živi sedaj v Iliriji, z vso dušo vdan homeopatiki. Ta mi je pisal de dato 24. novembra 1832, da je vkljub vsej mržnji od strani zdravnikov vendar našla na Kranjskem homeopatika pri občinstvu mnogo iskrenih častilcev. Plemstvo, vojaštvo, zlasti pa duhovništvo se goreče poteguje za našo vedo. V glavnem mestu Ljubljani sta zlasti dva moža pripomogla homeopatiki do veljave. Eden teh, preprost novinec, je pridigar v stolni cerkvi, Blaž Potočnik, izobražen in nadarjen mož, drugi za njim pa prej kot zdravnik na glasu, sedaj v tihi samoti na svojem ne daleč od Ljubljane ležečem letovišču, v takozvanem Faustulanumu živeči „Eremita“, častitljiv starček, ki samo obžaluje, da mu zaradi visoke starosti bržčas ne bo več usojeno doživeti popolnega propada aleopatike. Za tema dvema možema zasluži, da ga omenimo, šele pred enim mesecem umrli ljubljanski okrožni fizik dr. Anton Pober, za katerim splošno vse žaluje. Med prijatelje homeopatike spadajo nadalje: umirovljeni gubernialni svetnik in deželni protomedikus dr. Kogel, ki v visoki starosti še vse noči žrtvuje marljivemu proučevanju homeopatike, in pa okrožni ranocelnik Jožef Koß, zelo delaven mož, ki z dobrim uspehom v Ljubljani izvršuje homeopatiko vkljub protivnosti dr. Zhubra, Lippicha in sedanjega prvozdravnika Schnedieza. (V nekem poznejšem pismu je rečeno, da je isti Lippich prestopil k homeopatiki.) Na deželi so pa zlasti dušni pastirji tisti, ki se morajo tem bolj pobrigati tudi za telesni blagor svojih faranov, ker ta dežela pogreša celo zdravnikov-aleopato¹⁾. Gospod prošt in korarji novomeški,²⁾ dalje gospodje župniki: Jožef Buzhar (župnik v Št. Rupertu), Janez Salokar (župnik v Tržiču), Jakob Jeglizh (župnik v Šmarjeti pri Klevevžu) i. t. d. izvršujejo homeopatijo z dobrim uspehom in imajo pogum, da se napadom zdravnikov po robu postavljajo. Tudi plemstvo, večinoma na deželi živeče, se poslužuje blagotvornosti tega zdravljenja. Med temi plemenitniki so grofi: Hohenwart, Auersperg, Lichtenberg, Barbo, baroni: Schweiger, Rechbach i. dr. —

Skoro v vsaki hiši se nahaja „homeopatični domači zdravnik“ in majhna homeopatična priročna lekarna. Vse je navdušeno za novi nauk, zlasti odkar je Njega Veličanstvo ob svojem lanskem

¹⁾ Ti srečna dežela! Ko bi le biló vedno in povsod tako, potem bi se človeška starost ne bila znižala na 30 let. (Opomnil izdatelj *Attomyr*.)

²⁾ Novomeški prošt je bil tedaj Andrej Albrecht, korarji pa: Valentin Pfeifer, Anton Strohen, Jožef Jenko in Ignacij Jugovic.

potovanju skozi Ljubljano na pritožbo zdravnikov, češ da se jih mnogo i zdravnikov i neveščakov peča s homeopatijo, blagovolilo odgovoriti: „Zdravnikom ne bom homeopatije nikdar prepovedoval, ravnajo naj in zdravijo po svoji vesti“. —

Ko sta dr. Lippich in Zhuber izvedela, da ljubljanski lekarnar dr. Wagner pripravlja homeopatična zdravila ter jih na recepte okrožnega ranocelnika Koša prodaja, sta hitela k prvozdravniku Schnediezu o tej nečuvenosti poročat. Ta pa, spominjajoč se besed Njega Veličanstva, se sicer ni upal gospoda Koša pozvati na odgovor, sklenil je pa z imenovanima doktorjema sporazumno, da se bodo nad ubogim lekarnarjem maščevali. Odslej ni bilo nobenega recepta več v njegovo lekarno, razen proti volji teh treh gospodov, — in lekarnar Wagner je bil primoran gospodu Košu izjaviti, da je prisiljen pripravljanje in prodajanje homeopatičnih zdravil opustiti, če hoče svojo aleopatično lekarno popolnega propada rešiti. Sedaj se naročajo zdravila za drag denar z Dunaja po — —, kroglice pa iz Solnograda.

De dato 31. decembra 1832 (str. 24): Kar sem Ti v prejšnjem pismu zastran stanja homeopatike in o njenih številnih častilcih v naši deželi sporočil, to lahko poljubno porabiš za objavo. V prejšnjem pismu sem pozabil omeniti gospoda dr. Franca Šukliča.¹⁾ Ta sicer biva na Štajerskem, vendar tik kranjske meje, v Sevnici ob Savi, ter izvršuje homeopatiko tudi na Kranjskem in sicer že 15 let. On je bil torej prvi, ki je v teh krajih homeopatično ozdravljaj. Leta 1814 je hudo trpel za glavobolom, ki je bil združen z epileptičnimi slučaji; pisal je torej Hahnemannu in ta ga je napotil, da se je začel sam pobliže seznanjati s homeopatiko. Ta izvrstni prijatelj me je oskrboval odslej z zdravili ter mi je s tem omogočil, da sem mogel marsikateremu bolniku pomagati.²⁾

¹⁾ Šuklič je bil na Štajerskem prvoboritelj za homeopatiko, med njenimi nasprotniki se je pa nahajal štajerski protomedikus Lorenc pl. Vest.

²⁾ Na 64. strani Attomyrjeve brošure je ponatisnjeno pismo Šukličevo, v katerem sam popisuje svojo bolezen in nje ozdravljenje s homeopatiko. — Šuklič pripoveduje, da je prišel, ko je bil on že skoraj na skrajnem robu obupa, iz Lipskega v Sevniški okraj kot genij tolažnik gospod baron Anton pl. Moskon, velik prijatelj pomologije, človekoljub in dobrohoten gospod. Ta je navdušeno slavil čudežna homeopatična ozdravljenja slavnega doktorja Hahnemannna, svojega iskrenega prijatelja, ter delal Šukliču upanje, da se dá njegov kronični nervozni glavobol ozdraviti s homeopatiko. Šuklič ga je poslušal, nabavil si Hahnemannove knjige „Organon“ in „Materia medica“, čital in študiral noč in dan ter se lečil po Hahnemannovih navodilih — in ozdravel je, da se čuti čisto pomlajenega. —

Zadnjič so duhovščino pri škofu zaradi neopravičenega zdravljenja tožili, toda duhovščina se ne dá ostrašiti in neki mlad duhovnik je izjavil, da se dá rajši iz vladikoviine iztirati, nego bi homeopatiko opustil.

S Češkega mi je poslal moj brat prav vesela poročila o tamošnjem stanju homeopatike. Z imenom mi je naštel deset zdravnikov-homeopatov . . . . . Tvoj . . . . .

Na strani 148 je priobčil dr. Attomyr še en dopis svojega ljubljanskega korespondenta sledeče vsebine: V Ljubljani so aleopati in njih latinski kuharji (namreč lekarnarji) blazni, da bi jih skoraj bilo treba privezati. Tem ljudem je šinilo v glavo, da so ljubljansko kresijo pripravili do ukaza, da se morajo dajati Ljubljančani zdraviti tamošnjim aleopatom, ne pa homeopatično ozdravljajočim neveščakom, vkljub pomanjkanju dovoljnega števila homeopatov - zdravnikov. Gospoda so vložili pri knezoškofijskem ordinarijatu dolgo pritožbo približno te le vsebine: „Kaplan Potočnik, profesor Metelko in stolni dekan Jerin so se združili v klub, čigar namen je izpodkopavati ugled racijonelnih zdravnikov, zmanjševati lekarnikom zaslužek, omajevati pri občinstvu zaupanje do tega, kar je že tisočletja veljalo za resnično, ter zdraviti bolnike po nekem neznanem, na šarlatanstvu in misticizmu osnovanem načinu. Ti neupravičeni praktiki imajo posebno zalogo medikamentov, ki so bržčas neznani in vrhu tega še vtihotapljeni strupi.“ In tako dalje se nadaljuje tarnanje in jadicovanje. Knezoškof Ant. Al. Wolf, sam prijatelj homeopatike, je zapisal na ta tožni spis nahrbtnico (indorsat): „Naj prebero gg. Potočnik i. t. d.“ Gospodje imajo še vedno s prebiranjem in razvidevanjem in uvidevanjem opraviti in naposled pač ne bodo drugega uvideli nego to, kar so že prej, namreč da ljubljanski mazači receptov niso prav pri pameti. — Druga pritožba, ki je osnovana na prestreženih pismih, leži pa še pri omenjeni kresiji, in to že štiri do pet mesecev, — nerešena, da se nihče nanjo ne ozre. —

Ko pa vse te pritožbe niso nič pomagale, so se tožitelji lotili paskviliranja. Tako sramotilno in obrekovalno pismo (paskvil) so poslali gospodu Potočniku. Saj poznate mojo svetopisemsko utrjenost in iz nje izvirajočo ljubezen do sovražnikov. Zatorej sem pisal v Ljubljano, naj dado paskvilantom zobnika (hyoscyamus). Vi veste, zoper katere vrste blaznost da je to zelišče.“

Tako sta pisala zbadljivi dr. Attomyr in njegov zabavljivi ljubljanski korespondent. Odgovoril je njima s „popravkom“, ki je bil natisnjen 22. marca 1834 v XII. številki „Ilirskega Lista“ (str. 45),

c. kr. gubernialni svetnik in protomedikus Janez Schneditz. — Ta „popravek“ bi se v slovenščini glasil približno tako-le:

V Lipskem leta 1833 objavljena pisma dr. Attomyrja o homeopatiji obsegajo poleg robotih sramotitev, naperjenih proti zdravnikom drugega mišljenja, tudi mnogovrstne beležke o razširjanju in izvrševanju homeopatike v Iliriji; te beležke je dobil pisatelj od nekega korespondenta iz Ilirije.

Te vrstice, ki jih hočem tu napisati, imajo namen, označiti in objasniti tiste beležke, ki so neresnične. —

Prva točka popravka: Ljubljanski zdravniki Njega Veličanstvu niso nikdar izrekli nobene pritožbe o izvrševanju homeopatike po zdravnikih in neveščakih, pač pa je ljubljanski trgovec Mihael Deschmann Njega Veličanstvu v splošni avdijenci izročil prošnjo za najmilostivejšo odredbo, da izvrševanju homeopatike po zdravniku, ki ta način zdravljenja dobro razume in ima sploh pravico izvrševati zdravilstvo, ne smejo delati ovir niti zdravniki niti oblastva.

Ta od Njega Veličanstva za ozira vredno nespoznana prošnja je došla iz združene dvorne pisarne z odpisom z dne 8. junija 1832 c. kr. ilirskemu guberniju v uradno poslovanje in od gubernija je dobil trgovec Deschmann preko ljubljanske kresije odlok z dne 22. junija 1832, da njegovi prošnji ni mogoče ugoditi. Ta odlok je pa — se mi vidi — v nasprotju z besedami, ki si jih je drznil pisatelj pri tej priliki Njega Veličanstvu položiti na jezik. Jaz pri imenovani splošni avdijenci nisem bil navzočen, torej iz svojega osvedočenja ne morem povedati, kaj je Njega Veličanstvo ob tisti priliki trgovcu Deschmannu reči blagovolilo.

Pa če bi tudi navedeni odgovor bil od besede do besede resničen, bi se vendar dalo iz njega samo to sklepati, da je Njega Veličanstvo naklonjeno, dovoliti izvrševanje homeopatike le zdravnikom, ne pa tudi neveščakom. Torej je komaj verjetno, da bi si duhovniki, ki po Iliriji homeopatiko izvršujejo in izmed katerih jih je dr. Attomyr več z imenom in naslovom imenoval, nabirali velikih zaslug v očeh našega premodrega vladarja. —

Kar se pa tiče očitka, ki ga je nam naprtil dr. Attomyrjev korespondent o Koštu in Wagnerju, moram priznati, da se sicer ne štejem za pristaša homeopatiškega nauka dr. Samuel Hahnemannovega, vendar pa pri individualnem svojem naziranju, češ da današnje zdravilstvo potrebuje še marsikatero izpopolnitve, ki jo je mogoče sčasoma doseči edino le z neomejenim raziskavanjem, nisem mogel nikdar imeti namena, da bi sovražno nasprotoval

zdravniškimi raziskavanjem, ki jim je cilj izpopolnitev in napredek zdravilstva, ali da bi maščevalno preganjal tiste, ki jim mnogo čudnega in nerazumljivega obsegajoči homeopatiški nauk ugaja in ki homeopatiko izvršujejo. Glede tega se sklicujem na svoje someščane, med katerimi živim in kateri imajo priliko, od blizu opazovati moje mišljenje in delovanje, oni so mi priče. — Dolžan sem torej svoji osebni časti in značajnosti, dolžan tudi časti zaslužnih dveh zdravnikov dr. Lippicha in dr. Zhubra očitno izjaviti, da je tisti očitek neresnica in golo obrekovanje, in to izjavo moram podpreti z opombo, da mi ta dva zdravnika nista nikdar prijavila kake ovadbe ali pritožbe zaradi napravljanja in prodajanja homeopatičnih zdravil v Wagnerjevi lekarni in da takih zdravil imenovana lekarna nikdar ni napravljala, niti jih ni na zapis okrožnega ranocelnika Koša prodajala, — dalje, da ljubljanskih bolnikov ni nihče nikdar motil in oviral pri naročevanju zdravil iz dobro oskrbljene in po pravici popolno zaupanje uživajoče Wagnerjeve lekarne — in končno, da lekarnik Wagner ni bil v tem položaju, da bi bil dal okrožnemu ranocelniku Košu omenjeno izjavo, da je tudi res ni dal, kar mi je okrožni ranocelnik Koš sam potrdil.

Neresnična je opomba, da je dr. Lippich prestopil k homeopatiji.

Neresnično je, da so zdravniki vložili pri knezoškofijskem ordinarijatu v Ljubljani dolgo pritožbo (zoper Potočnika, Metelka in Jerina).

Neresnično je, da je knezoškof A. A. Wolf zapisal na to pritožbo indorsat: „Zur Einsicht dem Hrn Hrn Pototschnig etc. . . .“

Ako se je c. kr. okrožni urad (kresija) v Ljubljani vsled podobne, od obeh ljubljanskih mestnih fizikov s privolitvijo drugih praktičnih zdravnikov vložene pritožbe obrnil na knezoškofijski ordinarijat, da varuje ugled duhovnikov, in je dobil ordinarijat s tem povod, trem duhovnikom posebej in vsej duhovščini cele škofije sploh izrečno prepovedati, da se ne smejo vmešavati v zdravljenje bolnikov: tedaj je v zmislu obstoječih zdravstvenih predpisov vobče, zlasti pa še v zmislu najvišjega odloka z dne 13. oktobra 1819 pravilno postopal, kajti predpisi dovoljujejo zdravljenje samo potrjenim zdravnikom, odlok pa splošno in strogo prepoveduje dr. Hahnemannov način zdravljenja. —

Tako se je po vsebini glasil Schneditzov odgovor.

Tako smo dobili nekoliko zgodovinskih črtic o borbi med aleopati in homeopati. Ta borba med aleopati in homeopati na medicinskem polju pa je menda nekak analogon z abecedno vojsko na literarnem poprišču. (Primeri Zbornik Slov. Mat. V, 120.)

